

بررسی مهارت‌های درک و دقت خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی پایه‌های دوم تا پنجم دبستان و طبیعی پایه دوم دبستان شهر اهواز

حکیمه صادقی خواه

آسیب‌شناس گفتار و زبان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز

چکیده

خواندن توانایی استخراج اطلاعات بینایی از متن و درک معنای آن است و به‌عنوان یکی از مهارت‌های اصلی زبان‌آموزی مطرح می‌شود. موفقیت در خواندن به عوامل متعددی از جمله شنوایی وابسته است که آسیب به این حس مشکلات عمده‌ای را در آموزش خواندن و نوشتن ایجاد می‌کند. در تحقیق حاضر به بررسی و مقایسه مهارت درک و دقت خواندن بین دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی کلاس‌های دوم تا پنجم دبستان و دانش‌آموزان طبیعی کلاس دوم دبستان شهر اهواز پرداخته شده است. این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است که در آن ۹۱ دانش‌آموز مبتلا به آسیب شنوایی (۳۳ دختر و ۵۸ پسر) و ۵۰ دانش‌آموز طبیعی (۲۰ دختر و ۳۰ پسر) با استفاده از آزمون تشخیصی خواندن (شیرازی، نیلی پور ۱۳۸۴) ارزیابی شدند و سپس مهارت درک و دقت خواندن آن‌ها با استفاده از دو متن جوجه و پرند تعیین شد. مقایسه این دو مهارت بین دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی و دانش‌آموزان طبیعی با استفاده از آزمون کولوموگراف-اسمیرنوف و Mann whitney صورت گرفت. نتایج آماری مربوط به مقایسه این دو مهارت در جداول مربوط ثبت و نمودارهای مربوط به جداول رسم شد. از مقایسه این دو مهارت بین دانش‌آموزان طبیعی و مبتلا به آسیب شنوایی نتیجه زیر حاصل شد: مهارت درک و دقت خواندن دانش‌آموزان طبیعی پایه دوم دبستان در هر دو متن جوجه و پرند بهتر از دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در پایه‌های دوم تا پنجم دبستان می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های درک، آسیب شنوایی، مهارت بینایی.

مقدمه

خواندن به عنوان یکی از اصلی ترین ابزارهای یادگیری از اهمیت بسزایی برخوردار است و در بسیاری از جوامع سرمایه گذاری ها و برنامه ریزی های گسترده ای در جهت رشد مهارت های خواندن صورت می گیرد (نیلی پور ۱۳۸۴). این مهارت از جمله وسایل مهم فهمیدن در دنیای کنونی است تا آنجا که گفته می شود افراد می توانند نتیجه تحقیقات و مطالعات دیگران را که مدت ها به دراز کشیده شده است از طریق خواندن در مدت زمان کوتاهی فرا گیرند و می توان گفت که خوب خواندن از عوامل مهم پیشرفت و سرگرمی و لذت بردن و رفع خستگی است.

در این زمینه چند تن از محققین از جمله گیرز و موگ^۱ تحقیقی را انجام دادند، آن ها به این نتیجه رسیدند که گروهی از جوانان با آسیب شنوایی که تحت آموزش شفاهی قرار گرفته بودند نسبت به افراد دیگر با آسیب شنوایی قادر به کسب سطوح خواندن متناسب با همسالان شنوای خود بودند.

به این ترتیب واضح است که کودکان مبتلا به آسیب شنوایی بسته به میزان افت شنوایی و سایر فاکتورهای تاثیر گذار بر خواندن در سطوح مختلف خواندن مشکلات متفاوتی خواهند داشت. (کاظمی ۱۳۸۴).

البته خواندن هم مانند گوش دادن به یک پیام شفاهی چیزی بیش از دریافت معنی ظاهری خود پیام است. اگر چه خود همین موضوع هم اگر مورد توجه قرار گیرد امر مهمی است زیرا همان طور که جان بی کارول^۲ به خوبی آن را بیان کرده، دریافت معنی یک پیام شفاهی بدان معنی است که ما نه فقط خود کلمات را تشخیص داده ایم، بلکه کلمات یا عباراتی که موضوع و مجهول جملات را تشکیل می دهند و یا موضوع ها را توصیف می کنند نیز، تشخیص می دهیم.

مراحل رشد خواندن

در مسیر حرکت به سوی با سواد، کودکان به طرق مختلفی در برابر کتاب عکس العمل نشان می دهند مطالب زیر برخوردهای کودکان را از طریق چهار مرحله بیان می کند:

۱- مرحله تصویر خوانی: نشان دهنده روش هایی است که عکس العمل کودکان در مقابل تصاویر کتاب ها را نشان می دهند این مراحل شامل نگاه های خیره کودک، درخواست نو برای دانستن اسامی تصاویر اشیاء تا استفاده کودک ۴ ساله از تصاویر به عنوان راهنما برای به یاد آوری داستان حفظ شده است.

۲- مرحله برخورد با کتاب: به ریشه یابی مهارت های فیزیکی کودک در برخورد با کتاب میپردازد. این مرحله، رشد توانایی کودک در فهم بیشتر و بیش از کتاب را مورد بررسی قرار می دهد.

۳- مرحله درک داستان و کتاب: رفتارهایی را نشان می دهد که بیانگر آگاهی کودک از این که هر کتاب دارای یک داستان است و کتاب ها مطالب مشترکی با سایر امور یا وقایع زندگی دارند است.

۴- مرحله داستان خوانی: در برگیرنده مراحلی است که کودک کلمات گفتاری را به نوشتاری ربط می دهد در این مرحله، کودک با دیدن یک کتاب آشنا شروع به من و من کردن می کند و سپس به این درک می رسد که کتاب به خواننده می گوید چه کلماتی را بگوید یا در واقع داستان از داخل کلمات مطالب نوشته شده گرفته می شود و حروف بیانگر چگونگی صدای کلمه هستند (به پژوه ۱۳۸۲).

^۱ -Geers & Moog

^۲ -Corrol

کودکان ناتوان در یادگیری باید اطلاعات بسیار وسیعی در آموزش خواندن داشته باشند (رخشان ۱۳۷۹).

تعریف و طبقه بندی آسیب شنوایی و اثرات سوء آن بر گفتار و زبان

کنزگر سال ۱۹۹۴ آسیب شنوایی شدید و عمیق را به صورت زیر تعریف می کند: آسیب شنوایی شدید: این آسیب با وجود افت شنوایی ۷۱ تا ۹۰ دسی بل در گوش بهتر فرد مشخص می شود. آسیب شنوایی عمیق: این آسیب با وجود افت شنوایی ۹۱ دسی بل یا بیشتر در گوش بهتر فرد مشخص می شود (کنز ۱۹۹۴). نورثرن و داونز^۴ معتقدند که آسیب شنوایی برای همه ی کودکانی بکار می رود که مشکل شنوایی آن‌ها در حدی است که به نوعی آموزش ویژه نیاز دارند و می توان گفت که افت شنوایی بیش از ۱۵ دسی بل تحت عنوان آسیب شنوایی قرار می گیرد. این پژوهشگران اصطلاح «ناشنوا» را برای توصیف آسیب شنوایی بیش از ۷۰ دسی بل بکار می برند. همچنین نورثرن و داونز درجات مختلف آسیب شنوایی را به شرح زیر می دانند:

۱- آسیب شنوایی خفیف (۱۵ تا ۳۰ دسی بل)

۲- آسیب شنوایی متوسط (۳۰ تا ۵۰ دسی بل)

۳- آسیب شنوایی شدید (۵۰ تا ۶۹ دسی بل)

۴- آسیب شنوایی عمیق (۷۰ دسی بل به بالا) (نورثرن ۲۰۰۲)

آسیب شنوایی معلولیتی پنهان است که با توجه به کمیت و کیفیت آن می تواند تاثیرات سوء فراوانی را بر موارد زیر بگذارد:

(الف) رشد و توسعه زبان و گفتار

(ب) مسائل عاطفی و روانی

(ج) مسائل اجتماعی

(د) مسائل آموزشی

(ه) شخصیت و کفایت های فردی

اما آنچه بیشتر خود نمایی می کند، تاثیرات آن بر رشد و توسعه گفتار و زبان است. خصوصیات گفتاری و زبانی انسان تطابق ویژه ای با خصوصیات شنوایی انسان دارد و این تطابق موقعی که آسیب شنوایی اتفاق می افتد خودنمایی بیشتری از خود نشان می دهد. هر چه میزان آسیب شنوایی بیشتر باشد میزان اختلال در گفتار و زبان فرد مبتلا به آسیب شنوایی بیشتر خود نمایی می کند. از جمله اشکالات گفتاری که ممکن است در این کودکان ایجاد شود اشکال در واحدهای زبر زنجیری و زنجیری گفتار است. کودکان مبتلا به آسیب شنوایی در تغییر بلندی صدا یا زیر و بمی صدا و یا در تداوم گفتار و تغییر آهنگ گفتار هنگام ادای جملات خبری، سوالی و یا تعجبی مشکل دارند که این اشکالات باعث کم شدن وضوح گفتار در این کودکان می شود.

خواندن و نوشتن در کودکان مبتلا به آسیب شنوایی

³ -Katz

⁴ -Northern & Downs

از جمله مهمترین و پیچیده ترین مشکلات زبانی سطح بالای کودکان مبتلا به آسیب شنوایی علاوه بر موارد ذکر شده اشکال در خواندن و نوشتن است. همان طور که گفته شد زبان پایه اصلی رشد مهارت خواندن و نوشتن محسوب می شود. به دلیل اینکه خوانندگان مبتلا به آسیب شنوایی عموماً دانش کلی و زبان شناسی ضعیف تری نسبت به خوانندگان شنوای ضعیف دارند، این موضوع به آن ها یک معلولیت اضافه می کند (بنج ۱۹۹۲).

پیشینه تحقیق

با مقایسه دختران و پسران عادی و عقب مانده ذهنی مشخص شد که این دو گروه در هر دو جنس در پاسخ دادن به ۱۰ سوال اول تفاوت معنی داری نشان دادند. دانش آموزان دختر عادی و عقب مانده ذهنی در پاسخگویی به سوال یازدهم تفاوت معنی داری نشان دادند. دانش آموزان پسر عادی و عقب مانده ذهنی در پاسخگویی به سوال یازدهم تفاوت معنی داری نشان ندادند.

پژوهش دیگری توسط آقای خسرو گورابی (در رشته شنوایی سنجی) در سال ۱۳۷۴ با عنوان "بررسی اختلالات زبان نوشتاری افراد مبتلا به ضایعه شنوایی شرکت کننده در کنکور سراسری ۱۳۷۴ در حوزه دانشکده علوم توانبخشی در مقایسه با افراد شنوای" صورت گرفته است که نتایج آن به شرح زیر است:

۶۷ فرد مبتلا به آسیب شنوایی شدید تا عمیق حسی-عصبی و ۲۷ فرد شنوای که دارای مدرک دیپلم بودند، بوسیله صد پرسش که از کتاب های فارسی اول تا پنجم ابتدایی استخراج شده بودند ارزیابی شده اند.

میانگین سن گروه مبتلا به ضایعه شنوایی ۲۱/۶۸ سال و میانگین سنی گروه شنوای ۲۲/۲۲ سال بوده است. نتایج نشان دهنده فاصله زیاد معدل دو گروه در کلیه پایه های تحصیلی (اول تا پنجم ابتدایی) است.

بیشترین اشکالات به ترتیب به این موارد اختصاص داشته است: درک شعر، درک عبارات، درک متضاد، توانایی جمله سازی، توانایی ساخت واژه های مرکب، شناخت مترادف ها، شناخت قواعد دستوری و شناخت قواعد املائی.

بدیهی است که همه موارد بالا می توانند بر ضعف در زیر ساخت های زبانی پیشرفته از جمله خواندن و نوشتن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی تاثیر بگذارند.

پژوهش دیگری توسط افسانه یعقوبی (۱۳۸۲) در زمینه جمله نویسی و درک جملات در کودکان شنوای و مبتلا به آسیب شنوایی انجام شد به منظور تعیین توانایی جمله نویسی از آزمودنی ها خواسته شد که تصاویری را به صورت نوشتاری توصیف کنند و برای سنجش. توانایی درک جملات، تعدادی جمله امری نوشته شده در اختیار آن ها قرار داده شد تا پس از خواندن هر یک، دستور مربوطه را اجرا کنند. نتایج بدست آمده نشان می دهد که در جمله نویسی و درک جملات نوشته شده، دانش آموزان شنوای به طور معناداری نسبت به دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی برترند (p-value=0/00).

تحقیق دیگری با عنوان درک خواندن در کودکان مبتلا به آسیب شنوایی عمیق هلندی توسط واترز و تلینگ در سال ۲۰۰۳ انجام شده است. در این مطالعه درک خواندن کودکان و نوجوانان مبتلا به آسیب شنوایی عمیق هلندی همراه با مهارت شناسایی کلمه در آن ها مورد بررسی قرار گرفته است که نمونه ی ارزیابی شده شامل ۵۶۵ دانش آموز با آسیب شنوایی شدید و عمیق در رده سنی ۶ تا ۲۰ سال است. نتایج این بررسی نشان داده که درک خواندن دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی عمیق در مقایسه با همتای شنوای آن ها ضعیف است و به طور متوسط افراد کم شنوای در سطح مساوی با کودکان

⁵ -Waters & Telling

شنوای کلاس اول قرار داشتند. امتیازات درک خواندن در نتایج این تحقیق با افزایش کلاس افزایش می یافت. حدود ۱۹ درصد از افراد مبتلا به آسیب شنوایی در سطح خواندن حدود کلاس سوم قرار داشتند و ۴ درصد شان در سطح برابر با سطح تحصیلی خود می خواندند و فقط ۵۰ درصد از این گروه در سطح بالاتر از کلاس اول می خواندند. از طرفی مهارت شناسایی کلمه در گروه مبتلا به آسیب شنوایی نسبت به گروه طبیعی هم سن کمتر بود. این دو محقق فاکتورهای سن، نوع تحصیلات، نژاد و میزان IQ را در تعیین سطح دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی موثر دانستند (نل و اترزگ، ۲۰۰۵).

تحقیقی نیز توسط آزبل در سال ۲۰۰۴ در جهت کشف استراتژی های خواندن در کودکان مبتلا به آسیب شنوایی و تاثیر یاد آوری شماره تلفن روی سرعت خواندن آنها انجام شد. در این تحقیق از ۲ گروه افراد مبتلا به آسیب شنوایی و شنوا خواسته شد که حین خواندن متن، شماره تلفنی را یادآوری کنند. نتایج این تحقیق نشان داد که افراد شنوا در حین یاد آوری شماره تلفن ها سرعت خواندنشان کمتر می شد در حالی که به طور شگفت انگیزی این فعالیت باعث کاهش سرعت خواندن در افراد کم شنوا نشد. نتیجه اینکه افراد شنوا حین خواندن تاکید بیشتری بر استراتژی های آوایی و کد گذاری آوایی دارند در حالی که افراد مبتلا به آسیب شنوایی روی کد گذاری بینایی تاکید بیشتری دارند (آزبل، ۲۰۰۴).

گری و وولی در سال ۲۰۰۵ در تحقیقی که روی دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی کشور استرالیا انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که اختلال در خواندن نشان دهنده ی یک نقص در سیستم زبانی است و اختلالات اختصاصی در عملکردهای زبان مانند حافظه کوتاه مدت زبانی، نامگذاری سریع، درک هجایی، معناشناسی، پردازش های نحوی و ترکیب واجی بر روی درک کلمه موثر هستند؛ به علاوه دانش آموزانی که اختلالات گفتاری و زبانی دارند در فهم زبان نوشتاری دچار مشکل هستند. همچنین او دریافت که آنها نسبت به خوانندگان دیگر توانایی استنتاج کمتری دارند و از وسعت شناختی کمتری برای پردازش متون استفاده می کنند (وولی، ۲۰۰۵).

اهداف و فرضیات

هدف اصلی: مقایسه مهارت های درک و دقت خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق در پایه های دوم تا پنجم دبستان با دانش آموزان طبیعی در پایه دوم دبستان شهرستان اهواز.

فرضیه های پژوهش

- ۱- مهارت درک خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه دوم کمتر از کودکان طبیعی پایه دوم است.
- ۲- مهارت درک خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه سوم با کودکان طبیعی پایه دوم تفاوت ندارد.
- ۳- مهارت درک خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه چهارم با کودکان طبیعی پایه دوم تفاوت ندارد.
- ۴- مهارت درک خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه پنجم با کودکان طبیعی پایه دوم تفاوت ندارد.

⁶-Nel Wauters

⁷-Azbel

۵- مهارت دقت خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه دوم کمتر از کودکان طبیعی پایه دوم است.

۶- مهارت دقت خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه سوم با کودکان طبیعی پایه دوم تفاوت ندارد.

۷- مهارت دقت خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه چهارم با کودکان طبیعی پایه دوم تفاوت ندارد.

۸- مهارت دقت خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق مدارس استثنایی در پایه پنجم با کودکان طبیعی پایه دوم تفاوت ندارد.

جامعه مورد مطالعه، نمونه گیری و طرح پژوهش

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی - تحلیلی محسوب می‌شود که از نوع مشاهده ای و مقطعی می باشد که به منظور مقایسه مهارت های درک و دقت خواندن بین کودکان مبتلا به آسیب شنوایی شدید تا عمیق از پایه های دوم تا پنجم دبستان و کودکان طبیعی در پایه دوم دبستان واقع در ناحیه های دو و سه شهرستان اهواز و با استفاده از آزمون تشخیصی خواندن (شیرازی - نیلی پور ۱۳۸۴) انجام شده است.

جامعه مورد مطالعه دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق از پایه دوم تا پنجم دبستان مدارس استثنایی امام علی (ع) و رودکی واقع در ناحیه های دو و سه شهرستان اهواز بود که به دلیل کمبود و محدودیت تعداد دانش‌آموزان، تمام دانش‌آموزان هر دو مدرسه که دارای شرایط تحقیق بودند مورد آزمون قرار گرفتند.

بدین ترتیب روش نمونه گیری جامعه مبتلا به آسیب شنوایی سرشماری بوده است و شرایط نمونه گیری آن‌ها شامل:

۱- عدم ابتلا به معلولیت ذهنی و نابینایی

۲- دارا بودن افت شنوایی ۷۱ دسی بل و بیشتر در گوش بهتر

۳- عدم وجود سابقه مردودی

روش کار

آزمون تشخیصی خواندن یک آزمون انفرادی و مرکب از آزمون های متن خواندن و آزمون تکمیلی می باشد که در سال ۱۳۸۴ بر روی دانش‌آموزان کلاس اول شهرستان تهران هنجاریابی شده است. آزمون متن خواندن همانطور که ذکر شد مرکب از سه متن داستانی (همکاری، جوجه و پرنده) می باشد. برای اجرای آزمون در ابتدا سعی می شد که جوی دوستانه ایجاد شود و هدف از آزمون به زبانی ساده برای دانش‌آموزان هر دو گروه توضیح داده می شد. همچنین از ایجاد فشار زمانی و اضطراب در حین آزمون جلوگیری می شد. در مورد دانش‌آموزان با آسیب شنوایی برای درک بهتر آزمون به صورت جداگانه نیز توضیحاتی به آن‌ها داده می شد و از معلم برای توضیح سوالات به زبان اشاره برای آن‌ها کمک گرفته می شد. سپس متن همکاری برای آشنایی دانش‌آموزان به عنوان متن راهنما ارائه شده و از کودک خواسته می شد تا متن را بخواند و سوالات درک مطلب از او پرسیده می شد. پس از آمادگی دانش‌آموزان و آشنایی کامل آن‌ها با آزمون دو متن دیگر نیز به آن‌ها ارائه می شد و در حین خواندن متن ها علاوه بر ثبت دقیق خطاها صدای آن‌ها نیز ضبط و با استفاده از کرنومتر مدت زمان کل خواندن متن محاسبه می شد.

برای پرسیدن سوالات درک مطلب از دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی پس از پرسیدن شفاهی سوالات در صورتی که سوال را درک نمی‌کردند، سوال به صورت نوشته شده در فونت بزرگ روی یک برگه A4 به آن‌ها نشان داده می‌شد ولی برای دانش‌آموزان طبیعی فقط به صورت شفاهی پرسیده می‌شد. حین خواندن اگر دانش‌آموز قادر به خواندن کلمه ای پس از ۱۰ ثانیه نبود کلمه توسط آزمونگر بیان شده و کلمه مورد نظر به‌عنوان یک خطا برای کودک محسوب می‌شد. سایر خطاها نیز مانند جانشینی، تلفظ اشتباه، افزودن، حذف یا کلمه، بازگویی اصلاحی، جابجایی، مکث، تکرار، شک یا نادیده گرفتن علائم نقطه گذاری نیز بر طبق دستورالعمل آزمون نوشته شده و در برگه ی ثبت خطاها ثبت می‌شد. حین محاسبه ی نمرات درک مطلب نیز سعی بر آن بود که امتیاز بندی بر اساس دست و دلبازی صورت گیرد و برای هر پاسخ صحیح یک امتیاز به کودک داده می‌شد و اگر سوالات را بصورت اشاره جواب می‌دادند از آن‌ها پذیرفته می‌شد. با توجه به اینکه مکان انجام آزمون باید محیطی آرام و ساکت و عاری از عوامل حواس پرت کن باشد و با توجه به امکانات مدارس، آزمون‌ها در دفتر مدرسه، کلاس و یا نمازخانه انجام می‌شد.

ابزار جمع آوری اطلاعات

ابزارهای مورد نیاز برای این پژوهش شامل:

- ۱- آزمون تشخیصی خواندن (شیرازی - نیلی پور ۱۳۸۴) که شامل ۳ متن همکاری، جوجه و پرنده می‌باشد و به منظور بررسی مهارت درک و دقت خواندن طراحی شده است.
- ۲- پرسشنامه اطلاعات فردی که شامل موارد زیر می‌باشد: تاریخچه اطلاعات فردی، تاریخچه اطلاعات عمومی و تاریخچه پزشکی که توسط آزمونگر و با کمک معلمین مدارس و اطلاعات ثبت شده در پرونده ی دانش‌آموزان تکمیل می‌شود.
- ۳- ضبط صوت برای ضبط صدای کودکان حین خواندن به منظور تجزیه و تحلیل صدای این کودکان
- ۴- کرنومتر جهت اندازه گیری مدت زمان خواندن متن‌ها

تعریف مفاهیم

خواندن **تعریف شرحی:** به‌عنوان توانایی بیان شفاهی متن نوشته شده می‌باشد (داداش پور ۱۳۷۶).

آسیب شنوایی **تعریف شرحی:** آسیب شنوایی شدید: این آسیب با وجود افت شنوایی ۷۱ تا ۹۰ دسی بل در گوش بهتر فرد مشخص می‌شود (کتز ۱۹۹۴: ۱۰۵). آسیب شنوایی عمیق: این آسیب با وجود افت شنوایی ۹۱ دسی بل یا بیشتر در گوش بهتر فرد مشخص می‌شود (کتز ۱۹۹۴: ۱۰۵).

تعریف عملی: (هر دو مورد) در این پژوهش تمام دانش‌آموزانی که بر اساس آخرین اودیوگرام موجود در پرونده تحصیلی شان دارای افت شنوایی ۷۱ دسی بل و بیشتر در گوش بهتر خود می‌باشند در جامعه ی تحقیق قرار می‌گیرند.

درک خواندن **تعریف شرحی:** توانایی فهمیدن یک گفته از متن و پاسخ دادن به سوالات آن. (کولین^۸ ۲۰۰۴).

⁸ -colin

تعریف عملی: منظور از درک خواندن در این پژوهش عبارتست از توانایی کودکان در پاسخ دادن به سوالات درک مطلب از سه متن جوجه و پرنده.

دقت خواندن **تعریف شرحی:** دیدن کامل همه مطالب از طریق حواس پنج گانه.

تعریف عملی: در این پژوهش دقت خواندن عبارتست از نمره ای که آزمودنی از فرمول زیر کسب می کند: مجموع خطاهای خواندن - ۲۰ = دقت خواندن

۱- الف درک خواندن دانش آموزان طبیعی و مبتلا به آسیب شنوایی پایه دوم دبستان مهارت درک خواندن در این پژوهش با دو معیار "مجموع پاسخ های صحیح درک مطلب" و "درصد پاسخ های صحیح" در دو متن جوجه و پرنده بررسی شده است. اختلاف میانگین نمرات دو گروه در هر دو متن و برای هر دو جنس معنی دار بوده است و فرضیه شماره ۱ پژوهش مبنی بر کمتر بودن مهارت درک خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی دوم دبستان نسبت به دانش آموزان طبیعی پذیرفته می شود.

تفاوت عملکرد دو گروه در این بخش بسیار مشهود بوده است به نحوی که پسر ها در گروه مبتلا به آسیب شنوایی قادر به پاسخگویی هیچ کدام از پرسش های دو متن نبوده و امتیاز آن ها در همه قسمت ها صفر شده است و دختران مبتلا به آسیب شنوایی نیز در هر متن حداکثر قادر به پاسخ گویی به یک سوال بوده اند اما میانگین نمره آن ها در متن جوجه ۰/۲۵ و در متن پرنده صفر بوده است. در حالیکه میانگین نمره دانش آموزان پسر طبیعی پایه دوم دبستان در متن جوجه ۴/۴ و در متن پرنده ۴/۶ و میانگین نمره دانش آموزان دختر طبیعی پایه دوم دبستان هم در متن جوجه ۴/۳ و در متن پرنده ۴/۶ بوده است.

بحث و نتیجه گیری

۲- الف درک خواندن دانش آموزان طبیعی پایه دوم و مبتلا به آسیب شنوایی پایه سوم دبستان

اختلاف میانگین نمرات درک خواندن در دو متن و برای هر دو جنس، بین دو گروه پژوهش معنی دار بوده و فرضیه شماره ۲ پژوهش مبنی بر عدم تفاوت مهارت درک خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی نسبت به دانش آموزان طبیعی رد می شود مهارت گروه مبتلا به آسیب شنوایی کمتر از گروه طبیعی است.

میانگین نمره مجموع پاسخ های صحیح پسران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۰/۸ و در متن پرنده ۰/۵۷ بوده است و این نمره در دختران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۰/۷ و در متن پرنده ۰/۵ بوده است و این بدان معناست که در پایه سوم دبستان دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی هنوز به طور متوسط قادر به پاسخ گویی صحیح به یک سوال درک مطلب نمی باشند.

۳- الف درک خواندن دانش آموزان طبیعی پایه دوم و مبتلا به آسیب شنوایی پایه چهارم دبستان

اختلاف میانگین نمرات درک خواندن در دو متن و برای هر دو جنس، بین دو گروه پژوهش معنی دار بوده و فرضیه شماره ۳ پژوهش مبنی بر عدم تفاوت مهارت درک خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی نسبت به دانش‌آموزان طبیعی رد می‌شود و مهارت گروه مبتلا به آسیب شنوایی کمتر از گروه طبیعی است.

در این پایه تحصیلی میانگین نمره مجموع پاسخ‌های صحیح پسران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۱/۲۵ و در متن پرنده ۲/۶ بوده است، این نمره در دختران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۰/۶۲ و در متن پرنده ۰/۷۵ بوده است. عملکرد پسران مبتلا به آسیب شنوایی در این پایه تحصیلی پیشرفت داشته و به بیش از یک پاسخ صحیح هم رسیده است اما دختران مبتلا به آسیب شنوایی هنوز هم بطور متوسط قادر به پاسخ گویی صحیح به یک سوال درک مطلب نبوده‌اند.

۴-الف درک خواندن دانش‌آموزان طبیعی پایه دوم و مبتلا به آسیب شنوایی پایه پنجم دبستان

اختلاف میانگین نمرات درک خواندن در دو متن و برای هر دو جنس، بین دو گروه پژوهش معنی دار بوده و فرضیه شماره ۴ پژوهش مبنی بر عدم تفاوت مهارت درک خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی نسبت به دانش‌آموزان طبیعی رد می‌شود در این پایه تحصیلی میانگین نمره مجموع پاسخ‌های صحیح پسران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۲/۲ و در متن پرنده ۲/۰۳ بوده است، این نمره در دختران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۱/۹ و متن پرنده ۲/۶ بوده است.

با مقایسه این نمرات با نمرات دانش‌آموزان طبیعی در پایه دوم دبستان و نیز نمرات دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در پایه‌های دوم تا پنجم دبستان متوجه می‌شویم که با وجود سیر صعودی میانگین نمرات در گروه مبتلا به آسیب شنوایی و حتی وجود حداکثر نمره ۵ در میان نمرات، میانگین نمرات پایه پنجم همچنان از پایه دوم طبیعی به میزان قابل توجهی کمتر است. جداول زیر این مقایسه را آسان می‌کنند.

جدول ۱. مقایسه میانگین مجموع پاسخ‌های صحیح درک مطلب متن جوجه و پرنده در پسران طبیعی و مبتلا به

آسیب شنوایی

متغیر	کلاس				
	دوم طبیعی	دوم کم شنوا	سوم کم شنوا	چهارم کم شنوا	پنجم کم شنوا
میانگین م.پ.ص متن جوجه	۴/۴۰	۰/۰۰	۰/۸۰	۱/۲۵	۲/۱۰
میانگین م.پ.ص متن پرنده	۴/۶۰	۰/۰۰	۰/۵۷	۲/۶۲	۲/۰۳

جدول ۲. مقایسه میانگین مجموع پاسخ های صحیح درک مطلب متن جوجه و پرنده در دختران طبیعی و مبتلا به آسیب شنوایی

متغیر	کلاس	دوم طبیعی	دوم کم شنوا	سوم کم شنوا	چهارم کم شنوا	پنجم کم شنوا
میانگین م.پ.ص متن جوجه	۴/۳۰	۰/۲۵	۰/۷۱	۰/۶۲	۱/۹۰	
میانگین م.پ.ص متن پرنده	۳/۶۰	۰/۱۲	۰/۵۷	۰/۷۵	۲/۶۰	

عطف به مراحل رشد خواندن هاریس (۱۹۷۰) که ذکر شد، کودکان در کلاس اول و حتی دوم در مراحل فراگیری خواندن هستند و در کلاس سوم و چهارم به توسعه سریع مهارت های خواندن پرداخته و در پایان دوره ابتدایی به مرحله خواندن گسترده و لذت بردن از خواندن می رسند.

به نظر می رسد با توجه به نتایج این پژوهش دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در پایان دوره دبستان هنوز در مرحله فراگیری خواندن به سر می برند و شاید تا رسیدن به مهارت در خواندن راه طولانی پیش رو داشته باشند. این نتایج با نتایج حاصل از پژوهش های خارجی مختلف مانند کویگلی و کرچمر (۱۹۸۲) و واترز و تلینگ (۲۰۰۵) نیز همخوانی دارد آن ها متذکر شده اند که خواندن و نوشتن مشکلات خاصی را برای کودکان مبتلا به آسیب شنوایی ایجاد می کند که مقدمتاً به دلیل پایه زبانی مورد نیاز برای کسب این مهارت هاست. سطح میانگین درک خواندن برای نوجوانان مبتلا به آسیب شنوایی در حد کلاس های سوم تا چهارم است (آلن ۱۹۹۴، کینگ و کویگلی ۱۹۸۵، تریباس^۹ و کرچمر ۱۹۷۷، به نقل از کاظمی ۱۳۸۴).

در تحلیل این داده ها ذکر این نکته نیز ضروری است که دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی به دلیل داشتن سابقه مردودی و گذراندن برخی پایه های تحصیلی در دو سال (مقدماتی و تکمیلی) به طور معمول از همکلاسی های طبیعی خود بزرگتر هستند، با در نظر گرفتن این نکته و اینکه پایه پنجم دبستان پایان دوره تحصیل ابتدایی می باشد عملکرد ضعیف تر این گروه (با دامنه سنی ۱۱ تا ۱۷ سال) نسبت به دانش آموزان طبیعی در پایه دوم دبستان به نظر بسیار نامناسب و سوال برانگیز می رسد.

اگرچه بررسی دلایل ایجاد این وضعیت هدف این تحقیق نبوده است و خود نیاز به پژوهشی گسترده و دقیق دارد اما با مرور ادبیات موجود در این زمینه مانند گیرز و موگ (۱۹۸۹) به نظر می رسد عواملی همچون مداخله زود هنگام، گسترش مهارت های زبان شفاهی و سطح شنوایی بر رشد خواندن کودکان مبتلا به آسیب شنوایی اثر می گذارد و نوجوانان مبتلا به

⁹ -King

¹ -Trybus

آسیب شنوایی که با برخورداری از مداخله زود هنگام تحت آموزش شفاهی قرار گرفته باشند قادر به کسب سطوح مختلف خواندن متناسب با همسالان خود می شوند. بدین ترتیب به نظر می رسد اغلب دانش آموزان مقطع دبستان مدارس استثنایی شهر اهواز که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته اند از فاکتورهای موثر بر روند یادگیری خواندن به میزان کافی بهره نبرده اند.

نکته دیگری که از بررسی یافته های این پژوهش به نظر می رسد وجود موارد معدود عملکرد بالا در گروه مبتلا به آسیب شنوایی در مقایسه با سایرین است (به عنوان مثال پایه چهارم پسران نسبت به سایرین)، دلایل وجود این موارد تفاوت های فردی این کودکان با یکدیگر است بدین معنی که گاه دو دانش آموز با افت شنوایی مشابه در یک پایه تحصیل می کنند اما به دلیل اثر گذاری عواملی همچون سن تشخیص مشکل، سن دریافت سمعک و خدمات توانبخشی و میزان رسیدگی و پیگیری خانواده در زمینه یادگیری کودک، عملکرد آنها تفاوت چشمگیری دارد.

۵- الف دقت خواندن دانش آموزان طبیعی و مبتلا به آسیب شنوایی پایه دوم دبستان

مهارت دقت خواندن در این پژوهش با چهار معیار "مجموع خطای خواندن" و "نمره دقت خواندن" و "نمره معیار دقت خواندن" و نمره معیار دقت خواندن بدون توجه به جنس " بررسی شده است. همانگونه که ذکر شد اختلاف میانگین نمرات دو گروه در هر دو متن جوجه و پرنده و برای هر دو جنس معنی دار بوده است، بدین ترتیب فرضیه شماره ۵ پژوهش مبنی بر کمتر بودن مهارت دقت خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی از کودکان طبیعی پذیرفته می شود.

میانگین مجموع خطاهای خواندن پسران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۲۸/۸ و در متن پرنده ۳۶/۶ بوده و این نمره در دختران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۲۵/۴ و در متن پرنده ۳۵/۸۷ بوده است. مقایسه این ارقام با گروه طبیعی تفاوت عملکرد بسیار ضعیف گروه مبتلا به آسیب شنوایی را نشان می دهد. در حالیکه میانگین مجموع خطای خواندن پسران طبیعی در متن جوجه ۱/۲۵ و در متن پرنده ۱/۶۷ بوده و نمره دختران طبیعی در این دو متن به ترتیب ۱/۱۵ و ۰/۹۸ بوده است.

۶- الف دقت خواندن دانش آموزان طبیعی پایه دوم و مبتلا به آسیب شنوایی پایه سوم دبستان

همانگونه که ذکر شد اختلاف نمره اختلاف میانگین نمرات دو گروه در هر دو متن جوجه و پرنده و برای هر دو جنس معنی دار بوده است، بدین ترتیب فرضیه شماره ۶ پژوهش مبنی بر عدم تفاوت مهارت دقت خواندن در دانش آموزان مبتلا به آسیب شنوایی نسبت به کودکان طبیعی رد می شود و همانطور که مقایسه جداول توصیفی نشان می دهد در این پایه نیز مهارت گروه مبتلا به آسیب شنوایی کمتر از گروه طبیعی است. میانگین مجموع خطاهای خواندن پسران مبتلا به آسیب شنوایی پایه سوم در متن جوجه ۲۷/۸۹ و در متن پرنده ۳۹/۱۶ بوده و در دختران مبتلا به آسیب شنوایی در متن جوجه ۲۸/۲۱ و در متن پرنده ۴۰/۰۳ بوده است که همچنان چندین برابر مجموع خطاهای خواندن دانش آموزان طبیعی می باشد.

۷- الف دقت خواندن دانش‌آموزان طبیعی پایه دوم و مبتلا به آسیب شنوایی پایه چهارم دبستان

همانگونه که ذکر شد اختلاف نمره اختلاف میانگین نمرات دو گروه در هر دو متن جوجه و پرنده و برای هر دو جنس معنی دار بوده است، بدین ترتیب فرضیه شماره ۷ پژوهش مبنی بر عدم تفاوت مهارت دقت خواندن در دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی نسبت به کودکان طبیعی رد می‌شود و همانطور که مقایسه جداول توصیفی نشان می‌دهد در این پایه نیز مهارت گروه مبتلا به آسیب شنوایی کمتر از گروه طبیعی است. میانگین مجموع خطاهای خواندن پسران مبتلا به آسیب شنوایی پایه چهارم در متن جوجه ۱۶/۴۶ و در متن پرنده ۲۴/۱۵ بوده و در دختران مبتلا به آسیب شنوایی در همین پایه در متن جوجه ۲۷/۶۵ و در متن پرنده ۴۰/۶۲ بوده است. عملکرد پسران پایه چهارم به نسبت پایه سوم بهبود قابل توجهی داشته است اما این تغییر در دختران محسوس نمی‌باشد اگر چه همچنان به نظر می‌رسد دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی متن‌های آزمون را با چند برابر خطا نسبت به دانش‌آموزان شنوا می‌خوانند.

۸- الف دقت خواندن دانش‌آموزان طبیعی پایه دوم و مبتلا به آسیب شنوایی پایه پنجم دبستان

میانگین مجموع خطاهای خواندن پسران مبتلا به آسیب شنوایی پایه پنجم در متن جوجه ۲۱/۷۶ و در متن پرنده ۳۱/۳۳ بوده و در دختران مبتلا به آسیب شنوایی در همین پایه در متن جوجه ۲۴/۷۲ و در متن پرنده ۳۴/۴۲ بوده است. همچنان که مشهود است دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در پایه پنجم دبستان نیز هنوز تفاوت عملکرد چشمگیری با دانش‌آموزان طبیعی پایه دوم دارد و نکته قابل ذکر اینکه میانگین مجموع خطاهای خواندن گروه مبتلا به آسیب شنوایی با بالا رفتن پایه تحصیلی کاهش قابل توجهی پیدا نکرده است. این وضعیت در جداول زیر مشاهده می‌شود.

جدول ۳. مقایسه میانگین مجموع خطای خواندن متن پرنده و جوجه در پسران طبیعی و مبتلا به آسیب شنوایی

متغیر	کلاس	دوم طبیعی	دوم کم شنوا	سوم کم شنوا	چهارم کم شنوا	پنجم کم شنوا
میانگین م.خ.خ متن جوجه	۱/۲۵	۲۸/۸۹	۲۷/۸۸	۱۶/۴۶	۲۱/۷۶	
میانگین م.خ.خ متن پرنده	۱/۶۷	۳۶/۶۰	۳۹/۱۶	۲۴/۱۵	۳۱/۳۳	

جدول ۴. مقایسه میانگین مجموع خطای خواندن متن پرنده و جوجه در دختران طبیعی و مبتلا به آسیب شنوایی

متغیر		کلاس				
متغیر	دوم طبیعی	دوم کم شنوا	سوم کم شنوا	چهارم کم شنوا	پنجم کم شنوا	
میانگین م.خ.خ متن جوجه	۱/۱۵	۲۵/۴۰	۲۸/۲۱	۲۷/۶۵	۲۴/۷۲	
میانگین م.خ.خ متن پرنده	۰/۹۸	۳۵/۸۷	۴۰/۰۳	۴۰/۶۲	۳۴/۴۲	

در تحلیل داده های فوق ذکر این توضیح ضروری است که در پژوهش حاضر ۹ نوع خطا در خواندن آزمودنی مد نظر قرار گرفته که شامل موارد زیر بوده است: جانشینی، امتناع، افزودن کلمه، حذف کلمه، افزودن حرف یا هجا، بازگویی اصلاحی و جابجایی. یک تفاوت با رشد طبیعی در این است که اغلب واژه ها خراب یا خنثی می شوند واز آنجا که تمامی آزمودنی های مبتلا به آسیب شنوایی حاضر در پژوهش مبتلا به آسیب شدید و عمیق شنوایی بوده اند. شیوع خطای تلفظی در این گروه بسیار بالاست، این امر باعث افزایش چشمگیر مجموع خطای خواندن آن ها نسبت به گروه طبیعی شده است. همچنین با توجه به عدم وجود سیر نزولی قابل توجه در میانگین مجموع خطا با بالا رفتن پایه تحصیلی به نظر می رسد وضعیت گفتار این دانش آموزان در زمینه تلفظ اصوات با افزایش سن و پایه تحصیلی بهبود قابل توجهی نیافته است.

با مرور عملکرد گروه مبتلا به آسیب شنوایی در پایه دوم تا پنجم دبستان و مقایسه آن با دانش آموزان طبیعی در پایه دوم دبستان در هر دو جنس به نظر می رسد که نتایج تحقیق حاضر نیز با پژوهش های خارجی انجام شده در این زمینه مطابقت دارد.

نکته دیگری که از مشاهده جداول به نظر می رسد بهتر بودن نمره پسران مبتلا به آسیب شنوایی در پایه چهارم نسبت به پایه پنجم و نمره دختران مبتلا به آسیب شنوایی در پایه دوم نسبت به پایه سوم می باشد. در توضیح این وضعیت، همچون بخش درک خواندن، می توان به وجود تفاوت های فردی فراوان کودکان مبتلا به آسیب شنوایی با یکدیگر اشاره نمود که باعث می شود عملکرد دو کودک هم سن و با افت شنوایی مشابه دارای تفاوت زیادی با هم باشد.

نتیجه گیری

با نگاهی کلی به این پژوهش می توان نتیجه گرفت که مهارت‌های درک و دقت خواندن دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی پایه‌های دوم تا پنجم دبستان از دانش‌آموزان طبیعی پایه دوم دبستان بسیار کمتر می‌باشد. نکته قابل توجه این که دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی پایه پنجم با وجود آنکه برخی پایه‌های تحصیلی را در دو سال به صورت مقدماتی و تکمیلی طی می‌کنند و در محدوده سنی ۱۱ تا ۱۷ سال قرار دارند هنوز نسبت به دانش‌آموزان طبیعی پایه دوم در سطح پایین تری می‌باشند. این نتیجه می‌تواند در تعیین سطح ارزیابی و شروع درمان دانش‌آموز مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق به گفتار درمانگر کمک نماید و پیش داوری او را نسبت به مهارت درک و دقت خواندن به واقعیت نزدیک تر گرداند.

یافته های جانبی پژوهش

- ۱- دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در این تحقیق همانطور که وبستر (۱۹۸۱) هم اشاره کرده است از تطابق بینایی برای پاسخ گویی به سوالات زیاد استفاده می‌کنند. اکثریت قریب به اتفاق آن‌ها متوجه سوالات مربوط به درک مطلب به صورت شفاهی و یا همراه به حرکات اشاره نمی‌شدند و اگر به صورت مکتوب ارائه می‌شد بهتر پاسخ می‌دادند.
- ۲- اغلب دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی سوال اول مربوط به هر متن را بهتر از سوال های بعدی پاسخ میدادند.
- ۳- سرعت خواندن دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی بیشتر از حد انتظار بود.
- ۴- اکثر دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی سوالات مربوط به درک مطلب متن پرنده را که بعد از متن جوجه پرسیده می‌شد بهتر پاسخ میدادند.
- ۵- نمره درک و دقت خواندن دانش‌آموزان دختر طبیعی بهتر از دانش‌آموزان پسر طبیعی بود.
- ۶- با افزایش سن میزان پیشرفت نمره درک و دقت خواندن در دانش‌آموزان پسر مبتلا به آسیب شنوایی بهتر از دانش‌آموزان دختر مبتلا به آسیب شنوایی بود.

پیشنهادهات

- ۱- تحقیق حاضر در پایه‌های دوم تا پنجم مقطع دبستان انجام گرفته است و می‌توان جهت بررسی و مقایسه مهارت درک و دقت خواندن در دانش‌آموزان کم شنوادر مقاطع بالاتر هم چنین مطالعه ای را انجام داد، به ویژه اینکه با افزایش سن و مقطع تحصیلی دامنه اطلاعات و تجربیات دانش‌آموزان افزایش می‌یابد و می‌توان انتظار نتایج بهتری از آن‌ها داشت. از این رو انجام پژوهشی مشابه در مقاطع تحصیلی بالاتر و حتی در افراد بزرگسال مبتلا به آسیب شنوایی پیشنهاد می‌شود.
- ۲- انجام مطالعه طولی، جهت بررسی تغییرات درک و دقت خواندن در کودکان مبتلا به آسیب شنوایی از زمان ورود به دبستان تا پایان مقطع دبستان پیشنهاد می‌شود.
- ۳- بررسی سرعت خواندن دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در مقایسه با طبیعی
- ۴- بررسی روش های خواندن دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در مقایسه با طبیعی
- ۵- بررسی دقیق عوامل موثر بر رشد خواندن دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی در مدارس استثنایی
- ۶- بررسی میزان رابطه بین سطوح فرهنگی و اقتصادی دانش‌آموزان مبتلا به آسیب شنوایی و مهارت درک و دقت خواندن آن‌ها، می‌تواند موضوع پژوهش دیگری قرار گیرد.

منابع فارسی

- ۱- احمدی ع، اسدی م، راکرل ج، مک شین ج. رویکردی شناختی به مشکلات یادگیری کودکان. تهران: انتشارات رشد؛ ۱۳۷۶. ص ۱۳۰-۱۳۶.
- ۲- ایمانی شکیبایی م. فرایند خواندن و اختلالات آن، مفاهیم و نظریه ها [پایان نامه]، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی؛ ۱۳۷۶.
- ۳- به پژو، کندی م، شیکلاتر چ، تیل هایم ب، کالینان ب. گامهای نخستین به سوی خواندن. انتشارات انجمن اولیا و مربیان؛ ۱۳۸۲. ص ۵۵-۵۸.
- ۴- کاظمی ی، قیومی ز، پائول ر. اختلالات زبان از کودکی تا نوجوانی. اصفهان: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان؛ ۱۳۸۴.
- ۵- جلالی پور م. بررسی میزان به کار گیری عناصر نحوی در بیان نوشتاری دانش آموزان کم شنوای مدارس استثنایی و مقایسه آن با دانش آموزان سالم در پایه پنجم دبستان در شهر تهران [پایان نامه]، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی؛ ۱۳۷۹.
- ۶- جلالی پور م. مقایسه توانایی درک و بیان نوشتاری برخی روابط معنایی در دانش آموزان طبیعی و مبتلا به آسیب شنوایی شدید و عمیق در پایان دوره ابتدایی [پایان نامه]، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران؛ ۱۳۸۲.
- ۷- داداش پور ا. بررسی اختلالات خواندن بر اساس آزمون دورل در دانش آموزان دو زبانه کلاس های اول تا پنجم مدارس ارومیه [پایان نامه] تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران؛ ۱۳۷۶.
- ۸- رخشان ف، فریار ا. ناتوانی های یادگیری. چاپ چهارم. تهران: انتشارات مینا؛ ۱۳۷۹.
- ۹- سلطانی م. علامت شناسی و طبقه بندی کودکان نارسا خوان رشدی فارسی زبان [پایان نامه]. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی؛ ۱۳۸۲.
- ۱۰- شفیعی ب. آموزش و توانبخشی افراد مبتلا به نواقص شنوایی شدید و عمیق [پایان نامه]. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی؛ ۱۳۷۵.
- ۱۱- گورابی خ. ضرورت شنوایی شناسی. تهران: انتشارات بهنام فر؛ ۱۳۸۱.
- ۱۲- گورابی خ. بررسی اختلالات زبان نوشتاری افراد مبتلا به ضایعه شنوایی شرکت کننده در کنکور سراسری ۱۳۷۴ در حوزه دانشکده علوم توانبخشی در مقلیسه با افراد شنوا [پایان نامه]. تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران؛ ۱۳۷۴.
- ۱۳- ناعمی ع. روانشناسی آموزش خواندن. مشهد: موسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی (شرکت به نشر)؛ ۱۳۷۷.
- ۱۴- نیک نژاد س، قراباگی ش. بررسی مقایسه ای مهارت درک خواندن در دانش آموزان عادی و عقب مانده ذهنی آموزش پذیر پایه پنجم ابتدایی شهرستان کرج. [پایان نامه]. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی؛ ۱۳۷۹.
- ۱۵- نیلی پور ر، شیرازی س. آزمون تشخیصی خواندن (راهنما). تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی گروه پژوهشی گفتار و زبان؛ ۱۳۸۴.

۱۶- یعقوبی ا. جمله نویسی و درک جملات در کودکان شنوا و کم شنوا. تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران؛ ۱۳۸۲. ارائه شده در هفتمین همایش گفتار درمانی ایران اسفند ۱۳۸۲.

۱۷- سایت [www.aftab.ir/ article](http://www.aftab.ir/article)

منابع لاتین

- 1-Andrews Jeane, Leigh Jrenew, Weiner Maryt. Deaf people, Evolving perspectives from psychology. Education and Sociology. USA: person; 2004. P 89-101.
- 2-Azbel Lyuba. How do the deaf read? The paradox of performing phonemic task without sound. [Internet] 2004; 1-3. Available from: <http://psych.nyu.edu/pelli/#intel>. 2007.
- 3-Bench R John. Studies in disorder of communication. Edition 1th. London: whurr publishers London; 1992. p. 129-150
- 4-Colin H. understanding reading development. london: SAGE; 2004
- 5-Diller G. Habilitation and rehabilitation of children, study letter 6. [Internet] 2001.
- 6-Engel R. reading difficulty characteristics in dyslexic and hearing impaired students (in Hebrew). [Internet] 1998. 4/20/2008
- 7-Girgin U. Do phonetic languages help hearing impaired children with reading comprehension? International special Education congress 2000 available from <http://www.isec2000.org.uk>. 20/4/2008
- 8-jackson D, Paul W, V Peter. prior knowledge and reading comprehension ability of deaf adolescents. oxford journals [Internet] 2004 international conference 2001: 1-3. Available from <http://www.lehu-acad.net>.
- 9-Katz J. handbook of clinical audiology fourth edition 4th. united states: Williams & wilkins; 1994.
- 10-Nel Waters L. Reading comprehension in deaf children: the impact of the mode of acquisition of word meanings. nijmegen: ponsen looijen; 2005.
- 11-Northern J. hearing in children. edition 5th. new york: lippincott Williams & wilkins; 2002
- 12-Wooley G. research on reading comprehension difficulties after four: actioning appropriately. [Internet]; available from <http://search.informit.com>. accessed 2005.